

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

1.

Filip prijatelju Bogomilu.

Meseca junija.

Prijatelji mi svetujejo, da naj bi se oženil. Oženil --- in jaz! Nikedar ne! Kar serd me tare, kader moram poslušati té filistre, ter gledati té zakonske obraze, na katerih berem žalostno zgodovino dolgočasnega življenja. In ti mi svetujejo: oženi se, dobro se ti bode godilo! Dobro! In tem sirotam naj bi verjel, tem zakonskim očetom, ki si štejejo v največe veselje, ako smejo na večer z dovoljenjem „drage“ ženice zlesti iz zakonskega jarma, ter obiskati gostilno, da popijejo mérico kislega in ne drazege vina. Ko pa takisto srebajo vince, in strahoma pričakujejo trenutka, da se mérica izprazni, tedaj pa dvigujejo glave in besedarijo o svojih srečah in lahkem življenji — ti modérni mučeniki! In té naj bi poslušal? Nikedar!

„Če si doma, si sam, zapuščen, med pustim zidovjem; ne vidiš nikedar prijaznega obraza, vse je mertvo, pusto okrog tebe! In pa še le, če zbolíš, naležeš, recimo, plučnico, ali vročnico, kedó ti postreže tedaj? — Tako mi govori na ušesa dan na dan tist gospod komisar Andrevščak — on, ki ga žena strahuje, da je groza, ter mu gleda na perste, kader plačuje in kupuje najbolj sinradljive in najbolj slabe cigare. Gospod Topolač, tist dolgočasni sodnik, pa vselej priterjuje takovim opominovanjem, ter stoka in svoja očesca, silnega navdušenja poln, proti stropu obrača in nerga: „dà! dà! ljubezen, zvesta ljubezen, ta je dar božji! In take ljubezni vi ne poznate,

dragi moj profesor“! Pri tem pa zvija obraze, da je podoben domačemu zajcu, kateremu je kuharica ravnokar nož zasadila v goltanec. Ljubezen! ljubezen! Kakor da bi svet ne vedel, da se gospa Topolčevka rajša ozira po topničarskih, gizdalinskih oficirjih, kot po svojem moži. In pri tacih okolšinah naj bi se ženil! Saj nisem še oslepil na duši in na telesu!

In ali se mi res slabo godi na svetu? Gotovo ne! Česar potrebujem, daje mi država, kateri odgojujem nadepolno mladino. Na smert in bolezen pa tudi ni treba misliti takoj!

Doma, med „pustimi stenami“ pa sem lepo sam — in srečen. Soba, v kateri stanujem že osem let, mi je znana in draga v vsakem kotu. Silno težko bi se ločil od nje. In prijazna tihota, katera me obdaja! Tik mene stanuje moja gospodinja, stara samica, ki se ne meni za živo dušo na svetu. Osem let že občujeva, ali vidiva se samo konec meseca, ko ji plačo prinesem. Tedaj pa se mesec za mesecem razvije med nama ta le razgovor:

„Tu je mesečna plača, gospica“! In pri teh besedah se lahko poklonim.

„Hvala, gospod profesor! Bodi miren. Amor““!

Te besede pa so namenjene malemu psičku, ki vselej zarenči nad mano, ko stopim v gospodičino sobo. In to prav vselej, mesec za mesecem.

Na drugi strani pa stanuje nekov duhovnik v pokoji. In ta me tudi ne moti.

Kedó pa biva spodaj, v prvem nadstropji, tega ti v resnici ne morem povedati. Stanovalci tam doli se hitro mené -- ali kaj mi to mari?

Tako je moje življenje mirno, kakor potoček sredi gozda, skozi cvetje in visoko travo tiho hiteč.

Sedaj pa pomisli, ako bi bil oženjen! Tisto vedno klepetanje, besedovanje, jezikovanje, kričanje in jokanje! In otroci?! No, saj ni, da bi govoril!

Pa glej! nad vso to jezo bi bil skoraj pozabil, čemu ti pišem to pismo. Čudeč se bereš, kako prideš ti v to javkanje moje, in serdito vprašaš, kaj to tebe skerbi. ako se jaz vprežem v zakonski jarem, ali ne. In prav praviš! Odpusti mi! Ali ti zakonski vinopivci so me res razjarili! Oženil naj bi se, in jaz!

Prijatelj, nekodaj si željo izrekel, da bi enkrat rad z mano preživel tista dva meseca, ko sva prosta svojega poklica, z mano — v moji domači dolini. In glej, danes te spominjam dane mi obljube. Oj ti še ne poznaš te krasne doline, skrite v najskritejšim kotu slovenske domovine; ne poznaš njenih gozdov, njenih vodá! Če pa ti povem, kako prebivam v tej dolini, napolni se ti serce s poželenjem in hrepenel bodeš v ta raj, in hitel k meni, Jaz pa te sprejemem z nepopisno radostjo in potem bodeš sam videl, kako je in kako.

Ne menjal bi s kraljem, kader hitim proti svojemu domu! Vse mi je sicer pomerlo in edini sem svoje rodovine še na svetu. Ali spomini na pokojne so se polagoma odkrušili, otemneli, in nič več mi serca ne napolnuje divja prva boleost, ako se spominjam onih, ki spé po grobovih.

Sam sem v rojstni svoji hiši — ali vendar ne nesrečen. In kaka hiša je to!

Vsa starodavna še; okrog oken tiste ruđeče poteze, streha slamnata, in do veže visoke stopnice. Po zidovih pa se kažejo očem še vse tiste nepopisne podobe, ki smo jih otroci z ilovico namazali po njih. In v hiši še tiste ozke klopi in ob stenah še tisti svetniki, kakor pred petdesetimi leti. To je ostalo; oni pa, s katerimi smo se nekodaj radostili v teh prostorih, oni so pomerli, pomerli!

Okrog hiše imam vert, poln starega drevja, ker moje serce se ne more premagati, da bi dal posekati te stare znance otročjih mojih let in otročjih let mojih očetov. Sedaj pa že skoraj vsi otožno dvigajo suhe verhove proti nebu, ter žalostno zró na mladi zaraščaj pod sabo. Ali tega sem zasadil jaz sam, z lastno roko! Te cepljence pa gojim, ter jim strežem od jutra do večera. To ti je dela, da obiščem vsacega, ter otrebim vsacemu gosence in druge nadlege! Če mi je pa vroče, ležem v hladno travo in zrem pod se v dol, na travnike in polja. Delavci po njivah mergoleči pa se ozirajo proti meni, ter si pripovedujejo: „Posavčev profesor je zopet tu, sedaj bo pa gotovo lepo vreme“!

In tako je; tudi nebo mi je milo! Kader sem jaz v svoji domačiji, tedaj je dolina preprežena skoraj vedno s tistim italijanskim obnebjem, ki je čisto kakor ribje okó.

Konečno pa sem ti prihranil še najbolje, da vidiš, kako sem mislil nate in tvoje drago mi prijateljstvo. To spomlad sem si nekoliko streljajev od domače hiše, na malem holmu, postavil leseno kočico, v tistem čarobnem in zračnem zlogu, kakor se vidi po „Švajca visokih gorah“. To ti je poslopje! Okrog in okrog ga senčijo stari orehi in češnjeva debla! Prijatelj, kader ti ta spomladi cvetó!

Samo pri razgledu v dolino sem posekal drevesa, da se prosto vidi iz oken in malega balkončka (ki je tudi tu) v dolino. In ravno iz oken tvoje sobe. Prav res tvoje sobe! Hišica ima namreč dve sobi in sredi med njima vežico — seveda vse v minijaturi. Ali saj ni, da bi popisal! Pridi, da vidiš in občuduješ sam! To pa ti naj vendar še povem, da sta sobici opravljeni kakor budoar dvorske

grofice. Pri oknih bele preproge, mala mizica, postelja in druge take podrobnosti!

Poglej, prijatelj, tako bivališče sem pripravil nama, ker tudi moja sobica ima krasno opravo (veliko zerkalo in mehke fotelje). Pridi torej gotovo in sam poglej! Sedaj, ko si zvedel, kako pristanišče imam zase in za svoje misli, sedaj pa vprašam še konečno: čemu naj bi se ženil? — Nikedár! — —

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Četerto poglavje.

Negoda pripoveduje, kako ga veselé lepi kraji; rad bi popisal bralcu lepoto devete dežele, ali v sebi ne čuti umetniške zmožnosti. Bralec se bode čudil, da se v deveti deželi živali čisto nič ne bojé človeka.

Če mi je bilo kedaj, žal mi je zdaj, da znam tako slabo popisovati, bodi si človeka ali pa kraj. Moje oko vidi lepoto kakor jo more videti menda samo slikarjevo oko; serce moje jo čuti, kakor jo pač čuti samo pesnikovo sercé; ali jezik moj je okoren, neukretno je moje pero; to je: Negoda ni umetnik!

Moški svet, zlasti mladi, hrepeni navadno po ženski lepoti; to se puščavniku prav ne spodobi; dasi tudi on loči, kaj je lepo, kaj gerdo žensko telo; moje veselje so lepi kraji. Lep je z Golovca pogled, ni da bi dejal, zlasti proti gorenjski strani; ravno rodovitno polje, zeleni griči z belimi cerkvicami na verhu in zad visoke, sterme planine, to je prijetno, mnogoverstno, sladka paša človeškemu očesu. Ali človek se s časom vsega naveliča. Ko bi bil Negoda premožen človek, časa ima dovolj, popotoval bi po svetu od kraja do kraja, vstavil bi se kjer bi ga veselilo, bival bi zdaj tu, zdaj tam, dokler bi se mu ljubilo.

Veselé me divji, samotni kraji, kjer se človek čuti tako samega, kakor da bi bil edina živa stvar na zemlji. Ali tako veselje ni terpežno; ko sem bival nekoliko časa v takem kraji, začne se mi počasi zbuhati hrepenenje po življenji, toži se mi po človeku! Ko zapustivši tak kraj začujem psa, ki laja, petelina, ki poje; ko zagledam skromno njivico s podertim plotom ograjeno, človeške roke sled; začne se mi nekaj gibati v serci. nekaj tako čudnega, tako prijetnega, tako nekako „domače“ mi je pri serci! Tako govori puščavnik, ki mu preseda človeška družba, da se je prostovoljno ogiblje! Razmota naj si to in razumé kedor more!

Todà vernimo se v deveto deželo!

Jutranje solnce mi je sijalo na posteljo, ko sem se zbudil. Hitro po konci in ven pod milo nebo! — Tu imaš, Negoda! tu imaš pred svojimi očmi lepoto, kakoršne nisi videl nikjer in nikoli; v sanjah si jo videl morebiti, ko si duh zemeljske

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

2.

Filip prijatelju Bogomilu.

V pričetku avgusta.

Hišeš mi, da ne prideš, da ne moreš priti — ker se misliš ženiti. Horribile auditu! Pričakujem te drugo leto, do tedaj se morda že naveličaš — svoje žene, vsaj za nekaj dni. Ali čudno je pa vendar! Torej tudi ti hočeš med filistre, piti zvečer takisto kiselo vino, hlastno ter skerbno na čas pazeč. Fallen seh' ich Zweig auf Zweig! Da tako osoda vsakega vdari! Jaz pa vendar ostanem sam, kakor Katon do zadnjega trenutka sovražec absolutistične, zakonske verige.

Sicer pa ti moram povedati, da sem ravno sedaj sila slabe volje. Moral bi že doma biti, v svoji dolini, vsaj pet dni že. Ali človek obrača, gimnazijski naš vodja pa oberne! Vse sem že imel pri-

pravljeno in skoraj sem hotel odriniti. Kar se mi prikaže hudobni duh v podobi tega vodje, sladko proseč, da naj bi bil tako dober, ter naj bi v red dejal - gimnazijsko knjižnico. In tako sem se (dobra in slabotna duša) vpregel ter uredoval celih pet dni in metal skupaj umazane knjige, da je bilo veselje. Zunaj pa je solnce sijalo, prijazno in vabilno, da sem moral kleti iz dna svojega serca. Kedó bi ne? — Ali jutro gotovo otidem.

Konečno pa ti še razodenem občutke primernega usmiljenja, katerega sem poln do tebe, izgubljenega zakonskega kandidata.

Drugo leto tedaj! — —

3.

Filip prijatelju Bogomilu.

Meseca avgusta.

Prijatelj, zblaznil bi, po tleh se metal in roval si lasé! „Komur je sreče dar bila kľofuta“, saj veš, kako poje naš Preširen! Komur je torej sreče dar bila kľofuta, ta vé, kako mi je. Najpred tvoje pismo, da ne prideš, potem, da se ženiš; in sedaj pa še to, in to je najstrašnejše! S Hamletom bi jokal, boril se in postil, samega sebe bi raztergal, popil Nilove večne vode ter žerl krokodile!

Ali sedaj poslušaj žalostno mojo osodo; bolj z mirno kervjo ti jo naj razložim.

Torej poslušaj! Od železniške postaje do mojega doma sti pičli dve uri. Prav

lahko se pride. Moja navada pa je od nekedaj, da pustim svoje reči na železnici (kjer jih drugi dan vzame najeti voznik); sam pa krenem peš po dolini do očetove hiše.

Tako sem storil tudi včeraj in v prijazne misli vtopljen koračil po prašni cesti. Iz serca pa sem pozdravljal visoke hraste okrog sebe, znane mi od nekedaj. Mnogokatero deblo sem pogrešal, nerad pogrešal. Bilo je med tem časom palo neusmiljeni sekiri! Ali ves čas se mi ni hotelo polastiti pravo veselje serca in kakor kamen mi je ležalo nekaj na duši, da sam nisem vedel kaj. Ali bila

je slutnja, in silno opravičena slutnja, kakor takoj zveš.

Mrak je bil nastal, ko pri prvih hišah domače vasi krenem s ceste po stezi, po bližnici navpik. Malo korakov in prišel sem okrog holma — in rojstno selišče je ležalo pred mano. Takoj obrnem pogled po svoji stvaritvi, tisti tebi že znani hišici. Ali tedaj pa mi pretrese vse kosti strah, serd, ali Bog ve kaj, ker okna mojega malega posestva so bila — razsvetljena, prav svetlo razsvetljena. Hitro in logično pa sem sklepal, če je hišica razsvetljena, bode tudi kedó stanoval v nji. Pa kedó? Moj Peter in stara Meta vendar ne! (To sta edina prebivalca na moji lastnini; prvi mi je bratranec, druga pa je že od nekedaj gostovala v naši hiši.) Kmet se vendar ne hode valjal po gosposkih mojih posteljah, tebi in meni namenjenih!

Sè serditim srcem sem hitel do stare hiše, v kateri je tudi luč gorela. Tu na oglu je slonel bratranec Peter in v zvezde je zerl z gorjanskim svojim obrazom. Kar prestrašil se je, opazivši moj prihod.

„Tí si“? zajecija, „moj Bog, kaj bo pa sedaj“!

In potem je nekaj mečkal in pravil, da so mu iz župnije „gospodo“ poslali, češ, da mene ne bo, ker me toliko časa ni, in da jo brez skerbi lahko pod streho vzame. In še nekaj je govoril o prijazni gospodi, o župniku, ki je sam z njo prišel in o takih neslanostih. Nisem ga poslušal, ter ga vlekel v hišo, in ondi razlil jezo nad njim: kako si upa tako gospodariti, in da ga bodem izpokal in gerdo signal. Kedó bi se vruga ne serdil pri takih okolnostih?

In kje naj spim? na tleh pri miših, ali naj grem v mervo? In ravno danes, ko sem truden, da me vse kosti bolé!

Konečno pa sem se vendar potolažil in zadovoljil s tem, da mi je Peter prepustil svojo posteljo v hiši, katero je Meta takoj nekoliko „popravila“. Potem pa sem odgnal obá spat, ugasnil luč in hodil sam po sobi, v katero je luna sijala. Naposled pa sem zdihujoč zlezal na ležišče svojega hlapca, in vse kosti in žile so zajechale v meni, ko sem se položil na terdo podlago. Dolgo časa nisem mogel zaspati. Moji nepovabljeni gostovi pa so bili prišli tudi noč gledat in moral sem poslušati, kako so se radostno pogovarjali in veselo smijali. Konečno me samega od truda preobda Morfejeva moč, in drugo jutro se prebudim, ko je bilo solnce že visoko na nebu.

In to drugo jutro je današnje jutro. In sedaj sedim tu, potert, žalosten in obupan, in tebi pišem ter tožim bridko svojo osodo. Vse se mi je izkazilo in počitek dveh mesecev je izginil v pekel. Naj vrag vse pokonča — jaz takoj odrinem; ne trenotek časa ne ostanem več tu!

Ravnokar sem pogledal skozi okno. Krasen dan je zunaj. Obernem pogled proti hišici. Pri veži na klopici sedi prileten mož in prav vidi se, kako mu dobro dé jutranje solnce, ki mu ogreva ude. Kako se steguje in s kako slastjo puši tobak iz dolge pipe! Da bi vlekel strup iz nje! In se ve, tudi časopis mora biti, da se here takoj na jutro!

Prav tako bi sedel jaz tam na klopi, grel bi se in stezal na solnci ter pušil tobak in bral, če ravno ne novin! O! o! in sedaj moram tu le sedeti! Ali še hujše! Meniš, da je tist stari človek sam? Bog varuj! Okrog njega se goni dvoje gosposkih stvari s širokimi in sè črnimi trakovi prepreženimi slamniki na

glavi. Eno je videti odraslo, drugo pa še otrok v kratkem oblačilci. To dvoje se torej brez vsake pazljivosti pehá in podi po mojem vertu okrog. In moja mlada drevesca, moje mladike! To je nepotrebnege smeha, kričanja, naganjanja in takih sitnosti več! Vse kar sem

(Dalje prih.)

s trudem nacepil, mi polomiti! Kedo naj to prenaša, prenaša z mirno vestjo?

Zatorej končam svoje pismo, ker tega lahkomišljenega letanja ne bo konec! Oj tu moram sam stopiti vmes, in ako dobim kaj polomljenega, tedaj, prijatelj, postanem surov, prav gotovo surov! --

Zemeljska čuda.

V.

Tudi meni se je dozdevalo, gospica moja, da si življenje prve dobe ali starega veka naše zemlje ne bode prisluzilo vašega priznanja. Ugajalo vam ni ne živalstvo ne rastlinstvo; bilo je preuborno, premalo popolno, na drugi strani pa je kazalo za sedanost pretujo podobo; morda Vam celo to ni bilo po volji, da se je pričelo v morji? Velikanski premogovi gozdovi vam, prijateljci cvetlic, niso napravili nikacega veselja, ker po vsem širnem svetu bi ne bili našli ne enega cveta, da bi si ga mogli zatakni v svojo kodrasto glavico; od tečaja do tečaja je bil svet povsod enak, zaradi enakomerne toplote so rasla po vsej močvirni zemlji enaka debela, enaki gozdovi. Botaniki poznajo sedaj do 400—500.000 rastlin. Od vsega tega velikanskega števila pa jih je raslo v starem veku naše zemlje, v paleocoijski dobi komaj 600. Skoro tako enakolično je bilo živalsko življenje.

A pozabiva to otročjo dobo zemeljskega življenja, ter hitiva mimo dolgih verst stoletij do onega časa, ko si je pridobila zemlja že popolnoma drugačen obraz. Ta čas, ki ga zovejo učeni mesocoijsko dobo, to je srednji vek zemeljskega življenja, storila je zemlja in njeni prebi-

valci v svojem razvoji velik korak dalje, pričetek tega veka in konec njegov si nista skoro nič podobna; pričanja se z življenjem le malo različnem od življenja v prejšnji dobi. Sè začetka so zavzemali prvo versto mehki červiči, mimo njih živalce s terdim, apnastim oklepom ob životu in povsod po morji je živela obilica rib, a čudno, tudi v tej se jim kostnjaki niso še sterdili, dvoživke so bile še kaj redko po zemlji posejane.

Minila so stoletja, ko se zemlja ni mogla ponašati z nikakim posebno znamenitim živalskim plemenom, in skoro bi bilo misliti, da se je hotela sedaj, ko je končala mojstersko delo premogovih gozdov, od svoje presilne pridnosti opočiti: toda le na videz tako. Vse svoje moči je zbrala in vso pozornost obernila na življenje, ki se je jelo gibati po sinjih morskih globočinah. Tu spodaj so se infuzorije izpodbudile na velikansko delo: sicer so tako majhene, da jih prosto oko ne more razločiti, a postavile so si velikanske spomenike svojega bivanja na zemlji. Njihov žolčasti život nabira po morji razpuščeno apno ter ga odlaga na morskem dnu. Milijone jih gre na en lot. 300 v eno versto postavljenih „diatomej“ meri še le eno linijo: res drobne so, a

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

4.

Filip prijatelju Bogomilu.

Malo dni pozneje.

Spisal sem ti nekaj o surovosti ali kaj, danes ti pa povem, da s tisto surovostjo ni bilo — nič. Res, imel sem najterdnejše naklepe, in kri mi je vrela v serci, ko sem stopil v vežo in iz veže na vert, da bi priskočil na pomoč svojim drevescem. In prvi pogled mi je takoj pokazal, da je pomoč potrebna. Glej! na tisti „vodeničici“, ki je „kras in dika“ moji drevesnici, bila je zlomljena najlepša mladika. Ko sem bil spomladi tu, nosila je že prvi cvet. In sedaj zlomljena, vela! Dà, surov bi bil moral postati!

Komaj pa sem stal na solncu in me je zagledalo ono dvoje, med drevesci letajoče, utihnil je hipoma hrup, oboje je obstalo, malo čudno gledalo, potem pa vihralo tija proti klopi, kjer je sedel mož, ki je bral iz časopisa.

„Papá! papá!“ vpilo je oboje. Ti pa veš, da mi že sama beseda „papá“ razjari vse živce, ter me napolni z občutki, kakor da bi bil dobil deset ježevih kož v želodec.

On na klopi pa je položil novine na stran, vstal ter mi hitel naproti. In ko je dospel do mene, videla se mu je na obrazu nekaka tesnost. Ali jaz sem dejal obraz v prijazne gube, ter storil (kar bi bil storil vsak drugi o taki priložnosti) in upognil se pred možem, ter ga pozdravil.

„Gospod profesor“, izpregovori mož potem, „kako naj se opravičujem pred vami? Ali takoj, prav takoj naredimo

avm prostor! Moj Bog, dejali so mi, da ne pridete! Kaj bode te mislili, moj Bog“!

Odgovorim mu nekaj tistih navadnih fraz: da sem vesel, ako mu morem postreči, da bi bil nesrečen, ako bi se zavoljo mene le najmanj vznemiril; da sem neizmerno srečen, ako še dalje ostane pod mojo streho, da imam jaz prostora v stari hiši obilo, in da bi tako ali tako v stari hiši stanoval. (Poprej je bilo v istini tako, ali opravo tega stanovanja sem bil že spomladi prodal.)

Možu so bile moje fraze vidno v tolažbo, in neizrečeno priljudno se mi je zahvaljeval. Odkril mi je tudi svoje serce, ter mi pravil, kako srečne dni živi v tihi dolini, in da hrepeni vsaj malo dni še tu ostati. Povedal mi je se ve da tudi svoje ime.

Mož je v življenji veljavna oseba; nekov sekcijski načelnik, ako sem ga prav umel. Piše se dobro slovensko za Pavla Zlatarja, kar pa je po nemškem običaji izpremenil v Pavla „Slatter“-ja. Ima tudi nekov plemenit pristavek. Imenoval mi ga je, ali sedaj, ko ti to pišem, sem tisto pozabil. Kaj pa me je najbolj potolažilo, je to, da je moj rojak. Njegovi so v tej dolini imeli malo posestvo, katero pa je že davno prešlo v tuje roke. In spomnil sem se, da so nekedaj govorili o Zlatarjevem gospodu, da je konzul nekje na Turškem, da grozno veliko jezikov govori, in da plačuje, kader pride domu, vse samimi cekini. Temno mi je stopilo pred spomin,

da se je bil v mojih otročjih letih nekada pripeljal v vas, in da smo se ga vsi otroci prav celo bali, da je nosil tedaj svetlo in „gerdo“ brado.

Sedaj pa je stal z belo brado pred mano in moral je že precej star biti — vsaj čez šestdeset let.

Povedal mi je, da je hotel pred smertjo še enkrat videti kraje domače; povedal mi, da je vdovec, da ima hčer in malo vnukinjo, katero mu je zapustila druga hči, ki pa je pred nekoliko leti umerla. (Tu se mu je oko izkalilo.)

V meni pa je potihnil vihar, saj je, kakor jaz, ljubil te kraje! Leta teko, smert se bliža — ali spomin rojstne domačije nam ostane, kakor roža, vedno cvetoča!

Potem pa sva stopala počasi proti hišici. Pravil mi je, da sta z župnikom stara znanca, da se moram tega prijeti, ker on jih je posilil sim gori, da mi delajo nadlego sedaj.

„Sedaj pa vam pokažem svojo rodovino, da tudi pri nji dobite zaslužene hvale“.

Odrasla izmed onih dveh, o katerih sem ti pisal poprej, bila je v tem sela na klop, na očetovo mesto, ter nekako plašno zerla na naju. Vnukinja pa se je skrivala za drevesom, in tudi plašno obračala velike oči na mene tujca.

„Moja hči Angelika“, dejal je Zlatar mehko, ko sva dospela do klopi. Dekle pa je hitro vstalo.

„In tu moja vnukinja Klara“! in izza drevesa jo je vzel k sebi, ter ji poljubil silno. prijetni obrazek.

(Govorili smo še o navadnih rečeh, in ko sem se konečno poslovil, vzel sem se sabo zavest, da me je spravila osoda v dotiko — z dobrimi ljudmi. Dobri ljudje! kaj hočeš več?

Sedaj pa gotovo pričakuješ, da izpregovorim besedico o Angeliki. In že si misliš, da sem omamljen in da me je preobdalo tisto, kar slabotni in na želodci bolni mladenič imenuje prvo ljubezen. Nič takega! Ali vendar je čudna ženska to. Nikedar v svojem življenji še nisem videl nič enakega. In kaj meniš, da je to? Lasé ima rumene kakor maslo, ali, da se ne prestrašiš preveč pri neestetični moji primeri, rumeni kot zlato, obervi — černe kakor oglje. In to je, kar človeka osupne o prvem pogledu. To je tudi mene osupnilo, in še sedaj vedno mislim, kako je to mogoče, da ima zlate lasé in černe obervi. Pa je res čudno!

To pa je tudi vse, kar ti o Angeliki pisati vem. Sicer jo pa svet gotovo imenuje „krasno“ žensko.

Danes so mi pripeljali moje reči iz železniške postaje. Sedaj pa se zarijem v klasike, da bo lepo. Moja pisma pa postanejo tudi resnejša in upam, da ti odslej ne bodem pisaril več o ženski. o ženitvi in o drugih tacih vsakdanjostih. — S tem upom končam danes, ter pričakujem kmalo odgovora tvojega. — —

5.

Filip prijatelju Bogomilu.

Sredi meseca avgusta.

Kakor si pisal, tako se je zgodilo. Prijatelji smo postali, jaz in Zlatarjevi. Nič več ni govornice, da bi šli proč, pri

meni ostanejo. Jaz pa sem se čisto udomačil v stari svoji hiši. Peter je za večno pregnan — v mervo, na njegovo

ležišče pa sem se jaz za vedno naselil. Pričetkom so se boleče kosti upirale, ali sedaj so se tudi privadile in dobro je vse.

Prosil sem Zlatarjevih, da naj se vedó in kretajo, kakor da bi mene ne bilo. Staremu rojaku sem pač dolžan toliko prijaznosti!

In tako se je zgodilo. Pavel Zlatar sedi kakor prej na znani ti klopi, puši v slast iz pipe, greje si ude na solnci in bere iz novin. Klara in Angelika pa tudi sedaj še letati po mojih nasadih, in če gre tako vsaki dan — drugo pomlad ne bodem videl cveta na svojem vertu. Stara drevesa tako ne cvetó, mladih verhov pa ne bo! — Ali serdi se, če se moreš! Tem črnim očem nasproti, in pa tistim rumenim lasem si brez vsake moči.

Odkritoserčno ti povem, da mi to življenje na moji pristavici vedno bolj ugaja. Človek sam je vendar le sirota, dolgočasno in pusto se mu godi. To čutim, ko primerjam sedanost s preteklostjo. Kako drugače je sedaj! Komaj vstanem — že se prične hrup zunaj na vertu, smeh ter čivkanje, kakor mladih tičev. In to prihaja bliže in bliže. V veži prično škerbljati male ročice, potem pa

(Dalje prih.)

se posluša, če sem že vstal, in če že korakam po sobi. In če storim korak, že so odperta vrata; drobna glavica se prikaže, ter zre silno modro sè svetlima svojima očescema proti meni. Potem pa vstopi, obstane pri vhodu ter izpregovori z gracijoznim poklonom: „Dobro jutro“!

To sti edini slovenski besedi, ki se jih je Klara navadila. (Sicer si pa gotovo že ugenil, da sti Klara in Angelika terdi Nemki. Zlatar sam govori le s težavo jezik svojih očetov.)

In tako me obiskuje Klara skoraj vsako jutro, in vselej imam oblast, pritisniti poljub na mehko njeno ličice. Včeraj zjutraj pa mi je že odkritoserčno povedala, da me ima skoraj tako rada, kakor teto — Angeliko.

Potem pa me vleče na vert, kjer je že gospod Zlatar, in kjer nam Angelika takoj postreže s kavo. (O poludne in zvečer pa so Zlatarjevi pri župniku.) In ti veš od nekedaj, kako rad imam dobro belo kavo! In tako imam sedaj vsako jutro.

Ali ravno sedaj čujem tisto škerbljanje v veži. Končati moram, ker Klara bi za ves svet ne čakala, da bi sedaj pri krasnem jutru pisal in v hiši tičal. — —

Zemeljska čuda.

V.

Se čudoviteji in groznejši je bil Plesiosaurus. Tacih kušarjev bi sedaj zastonj iskali. Podoben je bil najbolj labudu, le da je imel štiri noge, sicer pa je bil ravno tako povitega in kepastega života, en seženj dolzega. Čudezen pa je bil dolgi gibčni vrat. Kader se je

vozila žival ponosno in veličastno po morskih valovih, molel je dva sežnja čez vodo, verhu njega pa je tičala velikanska kačja glava. Da si je bila žival za plavanje manj pripravna nego Ichtyosaurus, mogla je pa svoj plen z dolzim vratom po bliskovo doseči.

Neprestano delo mu je nekoliko lajšalo bolečine, katere so ga zadele v četrtem desetletji njegovega življenja. Leta 1834. umerla mu je ljubeznjiva žena Ju-

lija; štiri leta potem pa mati, katero je ljubil, kakor se le more kaka nebeška stvar na zemlji ljubiti.

(Dalje prih.)

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

6.

Filip prijatelju Bogomilu.

Konec meseca avgusta.

✓ Zadnjič sem ti povedal, kako živim sedaj, in kako vsako jutro pijem dobro kavo. V svojem odgovoru delaš šale o tej „poetični kavi“ — ali to me ne boli. Resnica pa je, da moje življenje ni brez poezije. Takoj po tisti poetični kavi gremo na izprehod v dolino k potoku, v katerem sem polovil in pokončal nekedaj toliko rib. (To se ve, da Zlatar ostaje doma.)

In sedaj poznamo že vsak „tomun“, pri vsakem vemo, koliko je postervi v njem in koliko se jih skrije v skalovje, ko pridemo blizo.

Tu pa ti moram povedati, da sem bil v dijaških svojih letih sloveč ribič po dolini, sloveč posebno med vaškimi otroci, ker malokedaj mi je ušla riba, katero sem z roko „čutil pod grivo“. ... Ti pa se gotovo čudiš, kako bi se riba z roko vjela. Ali vendar je istinita resnica. Ako ležeš na bregu ter veš, kje se je skrila posterv, tedaj jo lahko dobiš, če si le količkaj gibčen. Kakor tiste tice, ki skrivajo glavo v pesek in se čutijo varne pred vsako nevarnostjo, tako tudi riba ne pozna nevarnosti, skrita v grivi. Brez skerbi ti pusti, da ji prideš z roko ob životu do sopeče glave — tedaj pa stisni in — tvoja je!

Tudi Angeliki sem pravil o primitivnem tem lovu. Ni mi hotela verjeti. Konečno pa sem moral leči na breg — in kmalo sem privlekel svoj plen na suho.

Od tedaj pa moram skoraj vsak dan poskusiti svojo srečo. Ali vselej brez uspeha tirjam, da bi se rudeče-pikasti ujetniki odmenili — za ponev in maslo. Žensko usmiljenje me premaga in zopet moram spustiti v vodo nedolžno živalco „z drobnima in milima očescima“. ... Vidiš, tak otrok je postal resni tvoj prijatelj!

Ko pa se stolpa vdari dvanajsta ura, tedaj se še le odpravimo proti domu. Moji spremljevalki radostni, jaz pa v zavesti, da danes zjutraj zopet nisem storil in delal ničesa. Doma pa skesano obračam poglede po Tukididu, katerega peloponeško vojno sem hotel letos med počitnicami prebaviti. Ali sedaj zaprašena čaka trenotka, da bi jo vzel v roke. Ali dōbi čas, ako moreš!

Pisal sem ti že, da so Zlatarjevi opoludne in zvečer pri župniku. Po kosilu pa takoj pridejo nazaj in stari župnik z njimi. Potem pa moram sestiti se stari gospodoma na balkon (o katerem sem ti tudi že pisal), in pri krasnem

razgledu v dolino gonimo — mline s politiko.

Dan za dnevom govorimo o nepričakovanih uspehih, s katerimi ravno sedaj razsajajo pruske vojske po Francozkem, in delamo kombinacije, katerih bi se moral sam Bismarck veseliti. Župnik je serdit Francoz, Zlatar se vé da Nmec, in jaz posredujem na obe strani z oboroženo nevtralnostjo. Stara moža prideta časih v hud ogenj. Zlatar hvališe na vse moči svoje nemške generale ter je posebno navdušen nad vojskovodjem von Göben-om — „ki je tak Julij Cezar, če tudi naočnike nosi“. — Župnik pa ima tudi svoje misli o teh nemških ge-

neralih, teh protestantih, ki niso vsi nič prida, če tudi naočnike nosijo. In tako je prepir narejen! Kaj se hoče, moža sta iz stare šole; vendar pa ostajata pri vseh prepirih dobra prijatelja — in to je glavna stvar.

Politike pa me reši Angelika, želeč, da bi se šli izprehajat. In zopet sem vprežen! Priljudno se poslovim pri prepirajočih se politikih — in odrinem, doma pustivši Tukidida in vojno peloponeško. Potem pa oblazimo vse germovje in gozdove in še le na večer se vrnemo.

Sedaj pa sam sodi, če ni tako življenje poetično ali vsaj prijetno. — —

7.

Filip prijatelju Bogomilu.

Malo dni pozneje.

„In vendar, vendar se oženiš! Tako berem v tvojem odgovoru in prav gorko čutim ironijo tvojih besed. Tvoj list mi je odperl oči — in bil sem žalosten, prav v resnici žalosten. Ali človek ne smé priti sè žensko v dotiko — da bi se takoj ne govorilo o ženitvi?!

Moje nazore o ženstvu poznaš in ni ti treba praviti, da nisem — zaljubljen. Ali človek je človek! Poglej! pred malo

dnevi sem se nehoté zasačil pri misli, kako bi se pač poljubila Angelika na tisto mehko, žametovo lice! In konec je, da — otidem, otidem, ter se povrnem k Tukididu in peloponeškim bojem. Morda se vidiva prej, nego misliš, da ne zagazim tu v kako dijaško, nepotrebno ljubezen. In vendar — ne, nikedar ne! — —

8.

Filip prijatelju Bogomilu.

V pričetku sept. meseca.

Včeraj popoldne sem hotel odriniti, po naglem slovesu otiti. Ali danes sem še tu in tebi pišem, Bog vé, da ne s hladno kervjo. Ves sem poparjen, ves pobit in vsa energija je izginila iz moje duše. Ali poslušaj!

Že več dni sem bil z Angeliko in Klaro zgovorjen, da obiščemo pri ugodnem vremenu „gaberško“ goro, s katere je naj-

lepši razgled v globoko dolino in na dalnje snežnike. Angelika je hotela tudi moliti ondi v cerkvici, pri kateri je imenitna božja pot matere božje. In ravno včeraj jutro se mahoma spomni, da gremo popoldne na gaberško goro. Gospod Zlatar je bil takoj zadovoljen ter je hotel iti popoldne k župniku in kaplanu igrati in vino pit. V duši sem sklenil, da

bode to moj zadnji izprehod in da torej dan pozneje odrinem. Obljubil sem iti na gaberško goro.

Takoj ob eni prihiteli sti Klara in Angelika iz župnije. Zlatar pa je kar doli ostal pri gospodih, želeč nam srečno pot. V kotu med gorami pa se je bilo nakopičilo sivih oblakov, in rekel sem, da bi raji ne hodili od doma, in da bo morda še deževalo. Ali žensko logike učiti, je težavno delo, in tudi jaz sem se trudil brez uspeha. Odrinili smo in pod pekočim solncem stopali po rebri. Ali kaka hoja je bila to! Klepetanja in govoričenja brez konca! Vsakih pet korakov smo obstajali in gledali v dol.

Hoteli sti videti vse! Kedo v oni hiši tam stanuje? kako se pravi tej cerkvici, onemu hribčku? kdo obdeluje one laze, tako sterne ležeče? in kdo je lastnik teh zelenih, smerekovih gozdov? In tako sti staknili še obilo imenitnih stvari, o katerih sem moral jima povedati prav vsako malenkost, katero sem vedel.

In še le, ko smo dospeli med gozdove, zeleno smerečje in gosto bukovje! Tu se je pričelo novo moje terpljenje! Klara mi je vsak trenotek izginila po gošči za kakim cvetom ali čudnim mahom. Moral sem za njo ter jo se silo pripeljati na pot, da mi je zopet kmalo ušla iz nje. Angelika pa skoraj nobenega drevesa ni poznala in popisovati sem ji moral belolubne breze, smereke, jelke in mah, po njih rasteč. Vprašala me je po vseh mogočih stvareh: kdo je smerekova semena? kje gnezdijo vrane? če so na teh bukvah tudi polhi? če se morda nahajajo tu slavci? kakova jajčeka nesó kavke? ali ne černih? in če je res, da si kos iz blata pripravlja svoje gnezdo?

In vsemu temu sem moral natanko, sila vestno odgovarjati.

Šli smo se vé grozno počasi. Serdil sem se, in senca tega serda mi je stopila tudi na lice, kar pa je Angelika takoj opazila. Ali ta serd mi ni čisto nič koristil. Angelika se je temveč sama pričela serditi, da sem neprijuden, da se jezim, kar se hoče ona podučiti, da je to prav, prav čudno in nespodobno, in da me ne bode nič več popraševala in ne besedice več govorila z mano, prav gotovo ne. (Ti ne veš, kako je bila krasna v tej jezi!)

Nikari pa misliti, da se je dolgo serdila. Kmalo je bila utolažena — in zopet so se odperli studenci njene radovednosti. Tri dolge ure smo hodili, da smo dospeli pod verh, na katerem stoji se starim zidom obdana gaberška cerkev. Tu se je pot zavila med hrastje, visoko in starikasto. Solnce je sijalo, in sedaj pa sedaj je zagodernjal piš v verhovih. Pred mano sti stopali Klara in Angelika, konečno vendar že utrujeni. Smejajoč in govoreč sti obračali razjarjene poglede proti meni.

Bil mi je lep prizor! Okrog nas oslabela, stara narava, in tu dve človeški, mladi stvarci, tam stokanje trohnelih debel, tu smejanje in veselo življenje. In moje serce se mi je zdelo kakor ta gozd, staro in brez življenja. In žalost in revščina prihiteli sti mi v dušo, da so mi skoraj solze silile v oko. In zakaj —?

Dospeli smo do golega verha ter stopili skozi ozidje na revno pokopališče. Videti je bilo še nekoliko starih grobov. Bog vé, kdo spi tam notri večne sodbe čakajoč! Pokopališče se že davno več ne rabi in tudi gorjanci se sedaj poko-

pujejo v dolini pri fari. Ali tu samevajo ti otožni, pozabljeni grobovi!

Moji spremljevalki pa sti takoj hiteli na krasni razgled. Moral sem jima pomagati na ozidje, da sti od ondod zerli v plan daleč pod sabo. Obiskali sti vse štiri svetovne strani, ter zopet hoteli vse vedeti in izvedeti od mene. Pretekla je ura in silil sem, da bi se vernili proti domu. Ali hoteli sti videti tudi cerkev, hoteli moliti k materi božji. Stopili smo torej v malo poslopje. Ravno tedaj pa je potegnila silna sapa in tulila, vijoč se

(Dalje prih.)

med gozdovi. Sivi oblaki pa so v hipu prepregli obnebje. In v nizki cerkvici so pogasili solnčni žarki, mračno je postalo v malem prostoru in debele kaplje so padale na omrežena okna cerkvena. Kakor golobici sti prihiteli Klara in Angelika k meni, plašni in boječi. Bojazen pa je minola, ker deževalo je brez bliska in groma. Kmalo sti mirno molili pod podobo božjo. Jaz pa sem slonel ob zidu, in zerl — na njo in njeno lice. In tista misel o poljubu, tista misel — bila je zopet tu!

Zemeljska čuda.

VI.

Prav tako, kakor bi bilo zemlji žal, da je otročja leta za svoje ozalšanje pre-slabo porabila, zdramila se je v srednjem veku svoje starosti na veselo delavnost, in hiteti je jela, da se olepotiči po vseh krajih z novimi čudovitimi krasotami. Mnoga stvaritev se ji je izborna obnesla. Oni grozoviti Savriji so ji toliko ugajali, da si je z današnjim letečim zmajem na otoku Java ohranila še sedaj spomin na pretekle dni.

Ko je obernil konec srednjega veka njen mogočni gospodar nad oblaci svoj pogled doli na njo, videl jo je, kako kerčevito si prizadeva, da nasuje na vsako ped novega veselega življenja. Ko so se ji stekale ure njene srednje starosti, dihale so že tu pa tam, todà še v malem številu, živali z gorko kervjo, a tako popolnega života, kakor danes, še niso imele, vendar je prvi poskus pokazal, da se ji utegne v prihodnje stvarjenje bolje posrečiti. Po zraku so se pojali že žužki, predniki in očetje sedanjih merčesov, in

tudi kak tič, sedanjim ne še popolnoma enak, je ferfotal po širnih gozdovih, kodar pa ni rasla več ona visoka, drevju podobna praprota, preslica itd., ampak se umaknila iglastemu drevju in celo s cvetlicami je napravila zemlja prvi poskus. A storila je še drug korak dalje; več ji ni ugajalo povsod na jugu in severu enako živalstvo, več ne povsod enaka rast; razverstila jih je, ter nekatere posadila na sever, družim pa njihovo domačijo proti jugu odkazala. Tako je poskušala že v srednjem veku, dokončala pa je to v novi tretji dobi svojega življenja, ki ji učeni reko: terciarna.

Ta doba se je pričela s tem, da so se ji dvignili oni skladi, ki so jih v srednjem veku nakopičevale tiste drobne živalce po morskem dnu, kvišku čez vode, visoko v oblake. Pričetek nove dobe je rojstni dan Pirenėj, Alp, karpatskih, kavkazkih in beržko ne tudi himalajskih in kordiljerskih gorá. To so bile velike premembe, ki niso mógle ostati brez vpliva na razvoj ze-

trebiti, da je tej rešilni svoji misli pot odperl med italijanski narod!

Sardinski kralj namreč takrat ni imel dobrega imena pri svobodomiselnih Italijanih; nikedó mu ni upal, ker v svoji državi ni zmeraj nosil zastave svobode ter se je pri Trocadèri celo vojskoval zoper njo. Ta večini svobodomiselnih Italijanov zoperni kralj Karol Albert imel je rešiti Italijo vsega političnega zlega. — Ko je d'Azeglio zapustil papeževe dežele in Toskano, šel je v Turin pred rečenega kralja ter mu je razložil politični položaj laške dežele, zlasti pa opazovane razmere srednje Italije. Povsodi, reče

(Dalje prih.)

kralju, pridobil sem razen malih izjem veljavne može svojim načelom; ne bodo se več spuščali v posamezne zarote in vstaje zanašaje se na vašo pomoč.

Kralj Karol Albert mu nazadnje mirno a določno odgovori: „Naznanite onim možem, naj bodo le mirni, kajti sedaj ni čas ugoden, kaj za nje storiti; pa zagotavljam jim, da o prvi priliki hočem za italijanstvo žertvovati svoje življenje, življenje svojih sinov, svoje moči, svoje zaklade in svojo vojsko“. D'Azeglio je bil osupnen, kajti tako določnega odgovora ni pričakoval od Karola Alberta; storil je, kar mu je kralj naročil.

In vendar — !

Noveleta v pismih. spisal Emil Leon.

8.

Filip prijatelju Bogomilu.

(Dalje.)

V pričetku sept. meseca.

ko je bilo tako vse tiho v cerkvici, in sti moji družici molili, priletel je nikedó po dežji do cerkvenih vrat. Bil je brez dvoma gorjanski cerkovnik. Pri dežji se mu je mudilo, in ker so bila vrata vestno zaperta in v cerkvici tihota, pograbil je ročno ključ, zavertil ga, ter zaklenil ključalnico. Potem pa je rožljaje potegnil ključ iz vrat ter hitro čez zapuščeno pokopališče odbežal proti svojemu, precej oddaljenemu selišču. Izpod neba pa se je vlila serdita ploha.

In mi! in jaz! To ti je bil položaj! Zapert z mladim dekletom v samotni pogorski cerkvi, in zavest, da bom moral tako biti z njo celo noč. Pot mi je oblil čelo in lice. Revno sem se oziral po temačnem prostoru. Položaj pa je bil

na drugi strani tudi komičen. In Angelika ga je samo od te strani občutila.

„Zaperti smo, gospod profesor, zaperti!“

In smijala se je, videč mojo revščino.

„In vi, gospod profesor? Moj Bog, ko bi vas sedaj videli vaši učenci!“

Nejevolja mi je napolnila serce, in dejal sem serdito:

„Ne šalite se, gospica! ker samo vi ste zakrivili, da smo v tako stanje zašli!“

„Jaz, profesor?“

„Dà, vi gospica, ker niste hoteli hitreje iti!“

In zopet se je smijala, potem pa odgovorila patetično:

„Velikani na duhu, kakor jaz, si pomagajo pri vseh okolnostih“!

Hodila je po cerkvi okrog, in njena vitka oseba se je ostro čertala od belih sten. (Prijatelj, bila je res krasna!)

„Midva ne bodeva spala, to je gotovo, to se vé! Ali ubogi Klari moram poskerbeti, da bode mogla spati“!

Klara pa je bila že sela na leseni prag pred oltarjem ter si z roko podpirala trudno glavico in poslušala dež, ki je zunaj na gozdove lil.

Angelika je konečno iz oltarja vzela blazino in pogrinjalo, ter s tem napravila na lesenem pragu s pomočjo svojega in mojega „pleda“ okolnostim primerno ležišče.

„Klara, ali greš spat“? rekla je potem polna najboljše volje. Otrok je bil zaspan in takoj voljan iti v „posteljo“.

Med tem pa je bil nastal zunaj mrak in v cerkvi je bila tema.

„Angelika, lačna sem“! zdihovala je Klara.

„Počakaj, serce moje, da pride jutro, tedaj pa bodeš jedla, kar boš le hotela. Ali sedaj moraš spati, da bode mir“.

Klara se je rada utolažila. Angelika pa jo je prinesla k meni, da sem jo poljubil. In tudi sama jo je poljubovala. Potem pa je otrok ležal zavit in ogernen na oltarnem pragu in čez nekaj trenutkov že rahlo spal — pod varstvom božje porodnice.

Prijatelj! jaz pa sem ves ta čas slonel pri zidu „brez moči vsake“. Primerjal sem se sè slabotno žensko, in ni ti treba praviti, komu na korist je bila ta primera.

Še le potem, ko je Klara spala in ko je bil dež pojenjal, še le tedaj sem prišel do „rešilne misli“.

Moj Bog, tako vendar ne moremo ostati vso noč“!

In hitel sem za oltar — da bi zvonil. Ali gaberska cerkev ni bila zidana kakor druge pogorske podružnice. Zvonik ni bil postavljen nad oltarjem, temuč nad vhodom. Za oltarjem torej ni bilo rešilnih vervi, te so visele zunaj pred zaklenenim vhodom. Potert sem prišel nazaj.

„Zunaj zvonijo“! zaječal sem serdito in neprimérno kletev pridružil tem besedam, da se je Angelika kar pretresla.

Tedaj pa je bilo že tako temno, da so se komaj razločile reči v cerkvi. Pred oltarjem na vsaki strani pri zidu sti stali leseni klopici, ki so jih pristavljali k oltarju, če je bilo treba sveče prižgati ali svetilnico. Na eno je bila že Angelika sedla, drugo pa je meni pokazala.

„Tako bodeva prenočila, gospod profesor“!

„Tako ločena? In čemu ne oba na eni in isti strani“? vprašal sem mehko, „čemu ne smem biti pri vas, Angelika“?

Ali ji je tedaj kri zalila obrazek, ne vem. Meni je pač zakipela iz serca, ker tako še nisem nikedar govoril — govoril ženski.

Urno je vstala, molčala nekaj časa, potem pa mi podala mehko ročico ter dejala tiho:

„Bolje tako! Lahko noč, gospod profesor“!

In ta ročica, prijatelj, se je malo tresla, ko je bila dejana v mojo.

„Lahko noč“!

Samoten ali vendar srečen sem odlašil na svoje mesto, na dolgočasno klop. Srečen, ker ročica — se ji je tresla.

Tihota je nastala. Zunaj pa je bil dež popolnoma pojenjal.

Naslonil sem glavo na steno in vtopil se v prečudno sladke misli. In mislil sem na Angeliko, in mislil in mislil. Zakonski mučeniki in opominovanja njihova so zopet stopila pred mé. Morda so vendar resnico govorili! In moje samotno stanovanje v mestu! Sedaj se mi je v istini žalostno tožno dozdevalo. Oženiti se — in jaz! Angelika? In vendar — tako bi se hotel ženiti!

V tej temoti in tihoti prebudili so se mi vsi občutki mojega serca, in vse sile so me vlekli tija — k nji, kateri se je tresla ročica.

„Angelika“, sem dejal, „tu je zopet rešilna misel, rešeni smo“!

„Nu, povejte, kako““?

„Na oltarji so sveče! Da na to nisimo mislili! Prižgem jih, da bodo okna cerkvena razsvetljena. Po pogorji ljudje še ne spé. Luč v cerkvi se bode opazila in mislilo se bode, da so tatovi v nji. In prihrumele bodo množice s koli in orožjem, ter oprostite nas“!

„Tatovi, pravite? Pa kaj bi tatovi ukrali tu notri““?

„Ali vendar poskusim, ter prižgem sveče“!

„Le prižgite, ali glejte, da mi ne prebudite Klare““!

In takoj sem se do oltarja pritipal ter jemal v roko svečo za svečo. Ali Bog naj kaznuje te zvite gorjance! Še malovrednih sveč ne privoščijo tatovom, ki bi ravno tu sem zašli!

„Angelika“, zdihnil sem, „sveče — so lesene, ponarejene“!

Dekle se je lahko zasimijalo.

„Nikari se smijati, gospica! Ta ideja nas bi bila rešila“!

In sè žalostjo v duši sem se povernil na svojo klop. Ali ti ne veš, kako dolgočasno je sedeti tako v tihoti in temi!

„Angelika“, pričel sem zopet razgovor, „ali ne smem priti na vašo stran“?

„Čemu, gospod profesor““?

„Govoril bi rad z vami“!

„I ali tam ne morete““?

„Klara se prebudi“!

„Ni verjetno; govorite pa bolj tiho““!

„Angelika, oj vi nočete z mano govoriti, to je“!

To sem govoril tako tožno, da se je dekcle moralo smijati. (Ti pa vidiš, kak otrok časih postane odrasel človek!)

Dobrovoljno je rekla:

„Sedaj le naj molim večerno molitev: potem pa govoriva, kolikor bode hoteli, gospod profesor“!

In zopet sem moral molčati, molčati v tihoti in temi. Ali ko se njena molitev le ni hotela končati, moral sem zopet sam začeti.

„Angelika“! zdihnem šepetaje. A vendar je čula.

„Gospod profesor““?

„Ali še molite, gospica“?

„Ne več““.

„In kako, da molčite“?

„Čakala sem, da bi vi začeli““.

„Angelika, ali sedaj tudi še ne smem priti na vašo stran“?

„In čemu sedaj““?

„Sedaj? sedaj! — glejte — strah me je tako v temi in samoti. Zunaj je pokopališče, Angelika“!

Glasno se mi je zasimijala. Tedaj pa so se hipoma pretergali oblaki na nebu — in jasna luna je posvetila skozi okna, tako, da mi tudi „strah“ ničesa ni koristil. Na svojem mestu sem moral ostati. Ali česar mi diplomatične moje moči niso mogle prinesiti, do tega mi je po-

magala dobrodejna osoda. In prav živo mi je pred očmi, kako se je vse pripe-tilo. Dekle je slonelo ob zidu, prekrasno v luninem svitu. Tedaj pa je nekje izza oltarja prihitela, ne prevelika, očitovidno izstradana — pogorska podganica.

Neestetična živalca, opazivši dekletovo obleko (mené, da bo kaj jesti), je takoj švignila proti nji — in drugo si lahko misliš. Angelika je trepetaje in z vsklikom prihitela k meni! Prebivalka podzemeljska pa se je tudi boječe izgubila nekje v zidovih. Ali Angelika je bila pri meni. Hitel sem po njeno klop, da je sela tik mene. Bila je vsa bleda in prestrašena.

Tudi mene je prevzela tesnost, da sem bil kot otrok, in da nisem vedel kaj početi. In ona je tiho sedela in njeni obrazek je bil resen. Ni se upala povzdigniti oči. (To vse sem opazil, ker sedela sva v svitu.)

Bil pa sem vendar neizrečeno srečen, da še nikedar ne v življenji tako. Pozabljeni so bili vsi dobri naklepi, Tacitus, Tukidides in klasična filologija vsa. In razkipela je ta sreča in napolnila serce tako, da v tej samoti nisem videl ničesa, kakor le njo, ki je sedela tik mene. Takoj sem sklenil, da ji moram povedati, vse povedati. Ali kako? Molčé gotovo ne.

„Angelika“! zdihnil sem po stari svoji navadi ter kakor po naključji prijel za njeno roko.

Odgovorila ni, samo pogled, proseč in mil, obernila je proti meni — in takoj mi je zamerla beseda, že skoraj izgovorjena. Konečno pa stvar vendar ni smela tako ostati! (Sedaj se samemu sebi čudim, da sem imel tedaj toliko poguma.)

„Ali ne greva malo po cérkvi“! prosil sem potem.

In tak izprehod je bil res vabilen. Skozi okna, kakor veš, je luna vsipala svoje žarke ter prijazno razsvetljevala cerkveni prostor.

Molčé je vstala in pustila, da sem jo peljal po cérkvi. Njene roke pa nisem pustil ne za trenotje iz svoje. Tako sem jo vodil nekaj časa, potem pa obstal pri steni. Skozi nasprotno okno pa sva zerla na jasno nebo. In hotel sem govoriti — ali besede, primérne besede dobiti nisem mogel.

„Angelika, ali vidite, kako prekrasno luna sije“?

Tudi na to duhovito vprašanje nisem dobil odgovora, ali smijala se pa tudi ni.

Zopet sem zerl na jasno nebo, potem pa obernil pogled na njo, ki je v prečudni deviški milobi trepetala poleg mene.

„Angelika — ali smem vas ljubiti“?

Beseda je bila izpregovorjena! Iztergala mi je roko, in kakor kamenita podobna stala trenotek, komaj trenotek pred mano.

„Tiho! tiho“! ihtela je — in mahom mi položila roke okrog vrata ter skrivala obraz na moje persi.

Prijatelj, sedaj si pa lahko misliš, da ji nisem pustil tako glavice, in da sem poljubil rudeče ji lice. Kedó bi ne bil?! —

Ali tedaj pa se je začula govornica iz dalje, in ljudje so prihajali. Kakor plaha serna je odskočila in — zarudela kot rožin cvet obstala sredi cerkve.

V vratih je zarožljajal ključ; odperlo se je in množica je prišla v cerkev. Pervi je vstopil gospod Zlatar, potem mladi kaplan in še družih mnogo.

„Uboga Angelika“! vsklikne Zlatar.

Ona pa je hitela k njemu, objela ga in v objemu se razjokala.

Jaz pa sem vedel, da so kipele te solze iz prepolnega serca in da so tekle morda

(Dalje prih.)

— za me. Vsaj tedaj sem menil tako!

— Danes končam. Spomini so me preobdali. Ali kmalo, prav kmalo bom iskal zopet — tolažbe pri tebi.

Reka.

Mogočno vali velika reka svoje valovje po široki strugi, — in vendar kako neznamenit je njen začetek! V gorskem zakotju med sivimi skalami in pečinami v mali, kameniti, s peskom postlani zibelci nam je iskati njenega rojstva, kjer se snuje iz apnenikovega robovja mali vrelec ter hiti iz peščenih tal, bister kakor ribje oko, ter se šumljaje vije dalje po belem pesku skakljaje z valčki med z mahom porastenimi skalinami. Predno pa prihití v nižavo, dospe mu že mnogo dotokov iz desne in leve v ozko njegovo stružico, ki se z njim združijo in ga spremljajo, kamor on hiti; in dospevši v ravnino vije se že kakor potočič mej zelenimi travniki in pisanimi lokami in svetlo se blešči srebročista njegova vodica. Tu in tam pač obdajajo tudi jelše in otožne verbe njegovo stružico.

Polagoma se širi njegova struga in kaže se nam drug prizor. Derzen potok se dèrvi pred nami — in kaj nam vse kaže ta ob svojih bregovih? — Razen jelševja in verbovja, ki je zarasteno in prepreženo s hmeljem in srobrotom, stojé ob bregu mogočne sive topole in visoki jagnjeti. Ondi se dela peneč slap, ko bobni in šumi voda čez robovje in skalovje v prepad; in kmalo potem glej drugi slap, ki ga je človek sam naredil s svojimi napravami; tu se podí belopeni potok čez jez, kolikor ga ne obrača ta na škripajoče mahovito mlinsko

kolo, ki počasno in trudno verti svoj velikanski krog ter berljuzgavo meče in perši vodo raz sebe. In tu glej prijazno tico — povodnega kosa, kako zigrava po vodi in se koplje v potoku; ondi pod jezom pa ima svoje gnezdece skrito in skozi beli slap leta vanje.

A iz potoka narase kmalo po dotokih iz raznih strani dohajajočih močna reka in zopet drugačen prizor se obrazi pred našimi očmi. Glasneje šumi dalje in močnejše in urnejše podí deroče valove; a tudi večí učinki so nasledki večé moči. Tu in tam se pač mora umakniti ob ovínkah kos zemlje, ki ustavlja hitro valovje, in nekatero drevo ob bregu, ki sili preveč sè stranskimi koreninami v deročo vodo in seza sè svojimi vejami preveč nad njeno poveršino, pade izpodkopano v močne valove. Mnogo večih mlinov se verti ob reki in mnogo lesoreznic deluje tu, ki jih goni njeno vodovje. — Polagoma pa se nekoliko umirí burno valovje in videzno počasneje, a tim mogočnejše in veličastnejše obrača in vertí velika reka po prostorni strugi okrogle valove, da se delajo menjajoč se višine in doline, ko se dvigne val izpod vala in zopet drugoga pod se koplje in zagerne. Zunanje mirneje in vidno le veličastnejše teče dalje, a tim večja je vendar nje notranja moč, ki deluje v mnogih privodnih tovarnah ter deli na različén način blagoslov in rodo-

na Laškem ni človeka, ki bi Romanjo od vseh strani tako natanko poznal kakor on. Vneti narodnjak Boga hvali, da mu je dal ućakati vojsko za samostalnost italijansko. „Hodil bom po krajih, kodar krogle semtertja zvižgajo; ko bi me kaka nesreća zadela“, piše dalje svoji ženi, „priporočam ti Rino, ti me pa ohrani v spominu. Mislite obé, da sem storil svojo dolžnost; storite tudi vidve zmeraj vse, kar morete, za italijansko reć“. — Massimo d'Azeglio je imel od svoje perve žene, ljubeznjive hćere Manzoniĳeve, nežno hćerko Aleksandrino, katero v svojih listih Rino imenuje. Źe kot mlado dekle jo je izverstno odgojeval in o vsaki priliki ji izkušal vdihniti nekoliko narodnega svojega duha. Odgojevati mu je mlado hćerko pomagala druga njegova žena, prej imenovana Lujiza Maumaury. Izobražena ta žena je bila ródom Fran-

cozinja, a laškega jezika se je hitro tako privadila, da ga ni le brez vseh francozkih fraz govorila, ampak tako gladko tudi pisala, kakor katera koli izobražena Italijanka. Ta izverstna narodnjakinja je delala z možem v narodnem zmislju. Njej d'Azeglio pogostem naroća, da naj bere ta ali ón spis v teh ali onih novinah ter ji pravi, da bi narodu koristilo, na spis odgovoriti. Podoba je, da žena ni le z besedo delovala za narod, ampak pogostem tudi prijela za pero ter krepko branila pravice italijanskega naroda. Njej je bil oće v vojsko gredé izročil hćer perve svoje žene. „Za njo“, pravi, „se nikakor ne bojim, ker vem, da, ko je pri tebi, je v najboljših rokah“. In zopet na drugem mestu: „Reci ji, naj se ući biti zmeraj Italijanka (narodnjakinja) kakor si se ti povsodi pokazala“. — In naše Slovenke?!

(Dalje prih.)

In vendar — !

Novčeta v pismih, spisal Emil Leon.

9.

Filip prijatelju Bogomilu.

Dva dni pozneje.

Prijatelj, danes si želim, da bi bil že davno izginil čez gore, in da bi ne bil nikedar prišel tu sem. Da nisem odpoval takoj, vidéć te tujce pri sebi! Naj bi bili sami sè sabo živeli ta čas!

Igrali so z mano, kakor sè slabo igračo. Ti zlati lasje! Čemu je prišla tu sem, in kako da še ostane? Ali me morda hoće videti ponižanega, da bi zdihoval kakor pastir v idilah? Pa motila se bode, prav gotovo motila! Sanje so bile in kakor megle legle mi nad sereć. Ali megle bodo izginile in zopet bo solnce

sijalo! Čemu pa sem se neki vtikal v to romantiko, čemu pozabil, da je ženska slaboten ters, katerega omaja vsaka sapica? Sedaj se pokorim.

Pisal sem ti že, kako je bila prišla množica v pogorsko cerkvico. Sè Zlatarjem in mladim kaplanom pa je bila tedaj prišla še druga oseba. Komaj je bil prvi vihar potihnil, ter si Angelika obrisala solze, stopil je iz množice visok, gosposko opravljen človek. Do tedaj je bil ostal v ozadji. Angelika pa mu je od radosti vskliknila nasproti, ter bila v hipu pri njem.

„Oton, ti si“!

Podala sta si roke in on jo je poljubil, pričo mene poljubil. In to vse sem moral s hladno kervjo gledati, jaz, ki sem jo ravnokar še imel na svojih persih, trepetajočo in kopernečo. Ali bila je igra, samo neusmiljena igra! V duši pa sem občutil boleost do tedaj še nepoznano. In hipoma me je napolnila zavest, da moram sovražiti tega človeka, ki se je vrnil tu sem.

Oton Friesen! Tako se imenuje. Bil je mož tiste Zlatarjeve hčere, ki je pred nekoliko leti umerla. Klarin oče torej in vdovec. Še v cerkvici so me seznanili z njim. Brez vsake tesnosti mi je podal roko, ter me zvonečim svojim glasom pozdravil. Potem pa, ko smo se odpravljali, prevzel je takoj vodstvo — in s kako spretnostjo! A ves čas je govoril samo z Angeliko, in vsako besedo je obračal le proti nji. Ta pa je bila vsa prerrojena in vesela. Zopet se je radostno smijala. Čutil sem, kako me stavi ta človek v senco in kako sem njemu nasproti neukreten.

Danes popoludne je bil prišel ta vdovec, in ko nas zvečer ni bilo, napel je takoj vse moči, da so nas šli iskat. In sedaj je bil tu! Da mora imeti namere do Angelike, to mi je bilo v hipu jasno. In kako prijateljstvo je bilo med njima! Mene, ki sem stal bled na strani, še opazila ni! Take so ženske!

Odrinili smo v dol. Zlatar je vzel v naročje Klaro, ki mu je položila glavo na ramo, ter hitro zopet zaspala. Oton Friesen pa je podal Angeliki roko in le ta se ga je oklenila in obvisela na njegovi strani, kakor da bi to moralo tako biti.

Meni pa je ostal mladi kaplan, ter pričel govoriti — o krasni noči, o luni

in o plohi popoludanski. Sam ne vem, kako sem mu odgovarjal. Čul sem le ona dva. Pred mano sta hodila, v enomer govorčila, ter se smijala. Meni pa je ta smeh tergal serce — in tega človeka bi bil najraje pobil na tla, da bi ne bil več dihnil.

Pozabljen sem bil, popolnoma pozabljen! Duhovniku pa se je prav videla radost, da se je seznanil z mano. Obžaloval je, da se nisva že prej spoznala; povedal mi je tudi, da je časih že s tem namenom šel mimo moje hiše, a da me ni opazil nikedar. Peča se še vedno s filologijo in najraje bere — iz Vergilija. Da bi vrag vzel Vergilija in njega, ki me sè svojim klepetanjem tako muči! Ali ni mogel tiho iti z mano? Kedó naj bi govoril sedaj — o filologiji!

Prišli smo do doma. Kaplan se je takoj poslovil in z množico odrinil v vas.

Ti pa so me vabili, da naj bi šel z njimi čaj pit. Dejal sem, da sem truden in da me mraz trese. Bilo je v istini tako.

„Saj ste res bleđi“! rekel je Zlatar. „Mi bi bili nesrečni, ko bi današnja božja pot imela kake nasledke za vas, gospod profesor“!

Te besede je govoril Oton Friesen tako, kakor da bi bil z mano že star znanec. Angelika pa je molčala. Potem pa smo se tudi poslovili. A Oton Friesen je ostal in menda pozno po noči še le odšel v vas, kjer je v gostilni prenočil.

„Mi bi bili nesrečni“! Tako je dejal. Šteje se torej k rodovini! Ali kaj me to skerbi! Pri slovesu pa Angelike še pogledal nisem, te koketne stvari!

V hiši me je pričakovala stara Meta. Videč bleđi moj obraz, je ženica takoj uganila, da sem bolan in da mi mora

skuhati „kaj prav gorkega“. Ali rekel sem ji, da naj gre spat, da ni nič in da nisem bolan. Nerada me je zapustila dobra duša, ter mi hotela po vsi sili kaj skuhati.

Prijatelj! sam sem ostal. V nočni tihoti pa sem se umiril nekoliko. Pred dušo sem poklical vse sladke spomine današnjega dne — in sedel sem ter pisal tebi pismo.

Pozno po noči sem šel spat. Drugo jutro pa sem moral ostati v postelji. Bil sem neizrečeno truden.

Zlatarjevim pa sem poročil, da me ne bo, da sem bolan. Med dnevom so večkrat povpraševali po meni. Ali zaklenil sem se bil, da nihče ni mogel do mene.

Danes pa sem zopet zdrav. Svoje reči sem že pospravil --- in jutri otidem.

Bile so kratke sanje! Čas pa zopet prežene to „pervo“ ljubezen! Ali Bog me varuj, da bi še kedaj doživel tako ljubezen!

Naj ostane tu, naj se sladká s tim vdovcem, ki revež tudi misli -- da je ljubljén. Kaj je ženska? Vsak je ne-spameten, ki se prikuje na njo. Varan je, in za vse življenje varan!

In sedaj naj mi še pridejo tisti zakonski mučeniki, naj mi še javkajo, da bi se ženil! Tem odgovorim drugače, osorno, surovo!

Oženil se pa pač nikedar ne bom! Nikedar ne!

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

VII.

☞ E ima človek navado, da se pri mnogokateri stvari popraša „odkod“ in „kaj je vzrok tej ali oni prikazni“? prigodi se mu rado, da si ne vé vselej odgovoriti, časih ravno takrat, ko bi mu bil odgovor najljubši.

Ko bi vas hotel kedó vprašati, kaj menite, odkod je prišlo to drobno in debelo kamenje, ki ga je povsod po naših ravninah s peskom in mlivko namešanega toliko, vem, da bi se vam zameril, češ, to je vprašanje, ki mu ve vsako otročé odgovor -- na prvi pogled namreč. Gotovo! Le pogledati je treba, da se človek uveri, da je kamenje pod černo perstjo táko, kakoršno je v strugah naših potokov in rek; ravno takó je izbrušeno, izgajeno, pookrogličeno in ravno tako

raznobojno in razne kerhkosti. V hribih gori je ostró, robato; a kader pade v vodó in se z njo dalje valí, okersijo se mu robovi in z gladkim licem se pridrsa v ravnino. Tako se godi v enomer, tako se je godilo tudi sè šuto, s posutjem, verhu katerega leži sedaj rodovitna perst. O tem, kaj ne, da ni dvomiti? A kako velikanske so bile vode, ki so nanesele in izgadle take ogromne skladanice kamenja; na nekaterih krajih ga leži po 600—700 čevljev na debelo.

Naše sedanje velike reke preminjajo pač celó svoje bregove in prode: mnogo kamenja prinašajo in mnogo ga odnašajo, a v primeri z obilíco kamenja naših ravnin je njihova delavnost kar kaplja v morji.

terih je po vseh drugih deželah laških nazadnjaštvo se šopirilo ter izkušalo vsako svobodomiselno besedo zatreti z železno silo. Uvedel je mnogo koristnih naredeb in parlamentu predložil dokaj novih postav. Posebno pogumno je v parlamentu zagovarjal postavo grofa Sicardija, katera je po sardinskih deželah odpravila tako zvaní „forum ecclesiasticum“. Grof Sicardi, ud ministerstva d'Azeglievega, je z imenovano postavo odpravil sodnijske predpravice cerkvene; zato so ga duhovniki hudo obrekovali in ga za slednika načel imenitnega samostanca Pavla Sarpija razvpili. Rimska kurija, s predloženo postavo hudo žaljena, se ji je ustavljala na vso moč: s prižnice in v svojih novinah in diplomatičnih spisih je izkušala rešiti cerkvene predpravice ter omenjeno postavo podkopati. D'Azeglio, predsednik ministerstva, pa se ni dal prestrašiti ne z najsilnišim pretenjem, ter je v parlamentu in v poslanicah do papeža zmagalno zagovarjal posvetno oblast zoper cerkveno. D'Azeglio je bil tudi, ki je v ministerstvo pridobil poslej tako slovečega Kamila Cavour-a; tega prebrisanega tovariša je posebno podpiral

v njegovih finančnih namerah in naredbah, da hi malo kraljestvo dobilo terdno podlogo v razvitem materijalnem blagostanji, v tem pa potrebne moči za izvedbo političnega programa. In to ni njegova najmanjša zasluga, da je ministerstvu pridružil genijalnega Cavoura, ki je poslej z nova oživil italijansko edinstvo, ter jo skoro popolnem doveršil.

Narodnjaka — d'Azeglio in Cavour — vendar nista zmeraj složno delala: pa kako hi bila složna, ker sta bila njijna značaja tako različna! Kamilo Cavour je bil še pogumniši nego d'Azeglio in tako derzen, da se ni ustrašil nobenega pripomočka, če je le bil prepričan, da bode služil njegovi nameri. Preteklost je Cavoura le učila paziti se napačnih potov, drugače pa se ni prav nič oziral na njo, kakor hitro je videl, da ga nepričakovane in derzne njegove naredbe dovedejo do zaželenega namena. Pravi razpor med njima nastane leta 1852. Cavour se je pogovoril sè svojim tovarišem Farini-jem, ter je v parlamentu razglasil načela, za katera drugi ministri še vedeli niso.

(Dalje prih.)

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

10.

Filip prijatelju Bogomilu.

Dan pozneje.

 Energija se mi je zopet povernila! Danes je skleneno, da ne grem. Tu hočem ostati ter opazovati, kako bode ta ženska razstavljala „skerbne svoje mreže“! To bi bilo ponižanje, ko bi sedaj odrinil ter izginil čez gore. Za

mano pa hi se smijali in mislili, da sem v istini — zaradi njih odšel.

Iz svojega serca pa sem pomel vse tiste sladke spomine. Včeraj mi je še bilo kakor človeku, ki je pijančeval vso noč, ter se drugo jutro prebudil s težko

glavo in trudnimi udi. A sedaj sem popolnoma zdrav in v serce se mi je povrnila nekedanja harmonija. Čemu bi javkal, da sem srečno odšel nevarnosti in prepadu, v katerega sem se bil skoraj pogreznil. In tako je prišlo, da tukaj ostanem — nji v očitanje. Kakor hudobna vest ji bom stal vedno pred očmi! To bode igra! Čemu bi si ne privoščil tega veselja?

In danes popoldne sem to igro že pričel, z uspehom pričel! Sedaj le, ko ti to pišem, je večer, in z lahko dušo držim pero in lahko in ročno se mi piše, prav kakor nekedar.

Danes popoldne je torej bilo. Vstal sem bil zjutraj zdrav in vesel. Svoje reči sem takoj zopet razložil in potem že tudi nekoliko delal in bral iz Tuki-dida.

Popoldne pa sem se šel izprehajati. Na vertu sem naletel na Zlatarja. Govorila sva prijazno. In čemu tudi ne? Mož je bil vesel, da sem zopet zdrav. Podal mi je roko, ter mi povedal, da mora čez nekaj dni odriniti. Odpust se mu konča tedaj. Dejal je še, da se bode težko ločil od todi, ali da upa prihodnje leto zopet priti. Takoj sem mu lagal, da me bode neizrečeno veselilo, ako se zopet zvidimo čez leto dni. Pristopil je tudi Oton Friesen, ter govoril z mano, kakor da bi bila najboljša prijateljca. Povedal mi je, da mora v svojo žalost že drugo jutro otiti, ker ima silne opravke. (Mož je kupec.) Tudi Oton Friesen je izrekel željo, da bi se drugo leto zopet videli. Tudi njemu sem lagal, da bodem silno radosten, ako se mu obistini to upanje.

Klara se je igrala po vertu, Angelike pa ni bilo. Morala je biti v sobi. Ni se mi upala stopiti pred obraz.

Imel sem knjigo pri sebi in dejal, da grem v gozd in da bodem bral. Poslovil sem se.

Pisal ti še nisem, da imam tudi svoj gozd. Takoj za „hišico“ se prične. Ravne steze in senčnato hrastovje, vse je tu! V misli vtopljen sem korakal po senci, počasi in lagano. Že sem odperl knjigo, ko zapazim, da je še nekedar pribežal tu sim. Bila je Angelika! Pri drevesu je slonela. Ne vem ali sem se motil, ali ne, a obraz njen se mi je zdel bled in oči skoraj malo zajokane. Mordà je vendar opazila tist večer, da se nisem bil poslovil pri nji, in da sem uganil vse te razmere z Otonom Friesenom! Mordà jo je vendar le vest pekla!

Pred njo sem obstal. Z roko se je operla na deblo in pogled povzdignila proti meni. Bil je to prijazen pogled, ali vendar upam, da ni prav nič omehčal terdih gub, v katere sem bil nabral svoj obraz.

Njega je pričakovala -- ali prišel sem jaz!

„Vi pričakujete gospoda Friesena, gospica Angelika“?

In vesel sem bil tega terdega glasu, ki mi je tedaj prišel iz ust. Njej pa se je kakor zarija razširila kri po obrazu in videl sem, da se ji je tresla roka, s katero se je opirala ob drevo.

Proseče me je pogledala, ali besedice ni mogla ali ni hotela izpregovoriti.

„Nesrečen bi bil, ako bi motil poetično tako družbo“!

Ponosno sem jo pozdravil in merzlo odšel mimo nje. — In le enkrat se nisem ozerl po nji! Ali svojo igro sem bil dobro pričel!

Hitel sem dalje, da sem se ji skrtil za germovjem.

Potem pa sem hotel brati iz knjige.

Ali divja strast, plamteča po meni, mi tega ni dopuščala. Nekaj časa sem lazil brez namena po gozdu — potem pa se me je hipoma polastila želja, da bi šel gledat in opazovat ta parček, ter jima motil poezijo zaljubljenega shoda! Morda bi se zveršila efektna scena, v kateri bi jaz nastopil — na vse strani razdirajoč lepo harmonijo.

Skozi germovje sem taval proti kraju, kjer sem bil pustil Angeliko, in kmalo dospel do prostora, od kodar se je lahko videlo proti nji. Obstal sem skrit za drevesom.

Še je slonela ondi ob deblu in zerla v eno mér pred se. Kakor podoba od kamena je tu slonela — z bledim obrazom, in vsa podoba njena se je čisto in harmonično ločila od temnega vejevja v ozadji. Skozi listove pa je posevalo solnce, in če je sedaj pa sedaj padel žarek na razoglavega dekleta, so se tisti lasje prečudno zasvetili, kakor iz tekočega zlata. (Slamnik je bila položila na mah tik sebe.)

Bila je lepa podoba to, a za mé vendar brez življenja — brez serca! Lahko pa rečem, da sem sè sovraštvom zerl na njo.

In v istini! tu je bil Oton Friesen. Po stezi je prišel v gozd. Sam je bil! Sam je prišel!

Komaj pa ga je zagledala Angelika, in že se ji je povernilo življenje. Takoj je bila pri njem — na njegovih persih! In začela se je ihteti, da je on stermeč zerl na njo.

Potem pa se mu je iztergala in med jokom govorila njemu strastno in živo. Kaj mu je pripovedovala, ne vem! Morda o gorki ljubezni, ki je zanj kipela po nji! Ali vestno je poslušal, konečno pa se prav glasno zasmijal. To pa je bilo gotovo meni odmenjeno.

Hodila sta po poti, za roko se vodeč. Tedaj pa ji je on govoril, mnogo govoril, tako, da se je dekle umirilo in da sta v najlepši harmoniji odšla — zaljubljeni gerlici!

Jaz pa sem ostal v samoti. Ali sedaj je dobro vse! Sedaj je izginila vsaka dvomba iz serca. Videl sem jo v njegovih rokah; videl, kako sta se ljubila. Prav je tako! Jaz pa sem prost, čisto prost in sedaj še le lahko iz serca zakličem: nikedar ne!

In vendar ne!

11.

Filip prijatelju Bogomilu. Sredi septembra meseca.

Ti se gotovo že čudiš, da ne dobiš toliko časa mojega odgovora. Morda si že mislil na samomor ali kaj družega tako tragičnega. Ali nič takega! Stvar je naravna! Pozabil sem te bil, draga duša, pozabil v sreči, katera mi je sedaj razvila vse svoje cvetove.

Prijatelj! ako imaš še zadnja moja lista, ne pokaži ja nikomur, pokončaj in verzi ja v ogenj! Kak bedak je vendar

človek, zaljubljen človek! Vse vidi in opazuje drugače, nego pametni svet. Vsaka sapica, vsaka kapljica, vsak korček, vse ga straši, ter mu polni dušo z groznimi fantazijami. Poglej, tak bedak je bil tudi tvoj prijatelj! A sedaj poslušaj!

To že veš, kako neusmiljeno sem tisto popoldne ravnal z Angeliko.

Drugo jutro pa sem sedel v svoji sobi

in prebiral Tukidida. Kar mi vstopi Oton Friesen s prijaznim licem.

Začudil sem se, kaj hoče pri meni? Mordà je prišel zaradi včerajšnjega popoldne, da maščuje razžaljeno mu ljubico? Dvoboj? Ali prijazni mu obraz?

Takoj je sedel in pričel razgovor. Moral pa je opaziti, da sem bil jaz v nekaki zadregi.

„Gospod profesor“, dejal je, „prišel sem še enkrat po slovo. Serce me žene, da vam izrečem še enkrat zahvalo za prijaznost, s katero ste sprejeli moje sorodnike pod svojo streho“!

Odgovoril sem nekaj navadnih fraz.

„Prav žal mi je“, rekel je ón še, „da ne morem dalje ostati tu in v vaši družbi. Postala bi bila brez dvombe dobra prijatelja“!

„Gotovo! In čemu ne ostanete še, gospod Friesen“?

Nasmeh mu pride na ustne.

„Ne morem; kličejo me opravki! Ali pri vsem tem me pa pričakuje jutri na Š—ki postaji — moja žena, povračujoč se iz toplic“.

„Vaša — žena“?

Prijatelj! jaz pa bi se bil najraje oklenil ga okrog vrata od same radosti in veselja!

Oženjen je bil, oženjen, imel je že svojo ženo, povračujočo se iz toplic! In kje sem imel jaz svoje oči? Ta Friesen je bil vendar že tudi prestar za Angeliko! In ti sivi lasje na glavi njegovi! Saj je vendar le dober človek — in jaz sem mu delal tako krivico!

Neizrečeno priljudno sem nadaljeval razgovor z njim. Povedal mi je, da je stari prijatelj pri Zlatarjevih, da je Angeliko še kot otroka poznal, bil ji že tedaj prijatelj, in da mu to otroče še

sedaj kot očetu rado potoži vse bolečine, ki tarejo lahko serce.

Poljubil bi ga bil, ko je tako govoril sè svitlim obrazom, ter se delal, kakor bi ničesa ne vedel.

Pri slovesu pa se skoraj od same prijaznosti nisva mogla ločiti.

„Angelika je postala tu pri vas nekaj otožna. V tihe gozde zahaja in misli tožne misli“!

To je še dejal, po tem pa urno stopil iz veže in odšel po vertu. Malo časa za tem pa sem ga videl sè Zlatarjem in Klaro, ko so stopali po vertni stezi proti vasi.

Angelika je tu ostala! V tihe gozde zahaja in misli tožne misli! Takoj sem se napotil tija. Sè srečnimi občutki sem stopal po znani poti. Kaj poreče danes? Ali bode hotela odpustiti?

Ko pa sem se približeval tistemu kraju, zastajali so mi nehoté koraki. Mordà je ni? Mordà je šla pred onimi v vas? Mordà je ostala v hišici?

Ali vendar — tu je bila! Na mahu je sedela, in obrazek ji je bil silno bled. Danes pa sem bil čisto prepričan, da je imela tudi zajokana očesca!

O mojem prihodu je obernila obraz proti meni; ali takoj po tem se je zopet od mene v stran ozerla in tako ostala. Serdila se je torej, ta uboga sirotica! In še tedaj ni obernila pogleda k meni, ki sem stal tik nje!

„Angelika“!

Ali odgovora ni bilo! Tudi pogleda ne! Sklonil sem se torej, ter ji z roko povzdignil glavico. Oči so bile polne solzâ! Kaj sem hotel? Potegnil sem jo k sebi, ter ji položil obrazek na svoje persi — —

Vse mi je odpustila! Silno, strašno, grozno sem jo bil razžalil! Tako strašno, da je menila, da mi nikedar ne odpusti!

Tako mimo iti, in še pogledati je ne! In Otonu kaj takega očitati, ki je že star, ima že sive lasé in tudi ženo! In ona je le mene ljubila! In kako naj bi se bila vedla tist večer? Ali je hotela vsemu svetu pokazati, kako je in kaj? Ali naj jaz mislim, da ona nima nikacega občutka za to, kar je spodobno? In kaplan je bil tudi tam? In ta naj bi bil tudi vse vedel?!

Kratkoma: delal sem ji krivico! Vse sem le jaz zakrivil s tem čudnim vedenjem. To je tudi Oton rekel, ko mu je včeraj vse povedala. Silno se je serdil in čudno je, da me je pustil tako v miru! Ali Oton je dober človek in gotovo mi je odpustil vse. Tudi ona mi odpušča, ker ne more drugače! Ali vendar bi se lahko in po pravici še dalje serdila! Tako čudno sem se vedel!

Kaj sem ji odgovarjal na vse to? Ničesa! Molčal sem in le njo sem gledal

in bil prepričan, da sem v istini le jaz vsega kriv.

Od tedaj pa živim dneve ljubezni, srečne dneve! Gospodu Zlatarju sem povedal vse. Ljubezen ima svoje zakone, on se jim ni hotel upirati!

Ker imam še pol meseca časa, spremim jih, ter se popeljem z njimi v prestolno mesto.

Potem, nu potem se pa spolni (kar si mi ti prerokoval), da se bodem vendar le še ženil. Zakonski tisti prijatelji pa bodo ponosno dvigali glave, ter govorili med sabo:

„In vendar — se je ženil“!

In kakor so danes stvari, imam skoraj zavest, da bodem silno kroták zakonski mož, katerega bode šibka ženica obvijala okrog persta, prav kakor in kedar se ji bode ljubilo.

Glej, tak je postal nekedanji tvoj Katon!

12.

Filip prijatelju Bogomilu.

Leto pozneje, avgusta mes.

Prijatelj! pretekto je leto, za me leto sreče! In sedaj sem zopet tu v dolini sè svojo ženo! Angelika je še vedno malo otročja, ali prav je tako!

Pričakujemo tudi gospoda Zlatarja in Klarc. To bode življenje! Pozneje je obljubil priti tudi — Oton Friesen!

Ako prideš sè svojo gospo, pri meni

je prostora obilo! Obljubil si in spodobno bi bilo, da vendar enkrat izpolniš obljubo!

Pričakujem te!

Kar sem v zakonu, so moja pisma krajša postala. Upam pa, da te to ne žali — ker serce je staro, kakor nekedaj!

Pridi torej!

O prevodih.

(Konec.)

Današnji dan prevaja pri nas tudi najspretniše pero z nevednostjo in negotovostjo, zato ker, kakor smo že rekli,

vednostno uterjenega slogoslovja še čisto nič nimamo. Zató tudi vidimo toliko samovolje in omahljivosti v razre-